

Un an de război: cum a schimbat invazia Rusiei continentul European?

Pe 9 Mai Uniunea Europeană celebrează pacea, libertatea și unitatea – valori care au stat la baza creării blocului unitar. Anul acesta însă, Ziua Europei marchează un an de când pacea de pe continentul European a fost spulberată de invazia Rusiei în Ucraina. Acest război, deghizat în „operațiune militară”, reprezintă de fapt un conflict internațional de menținere a sferei de influență la finalul căruia se vor trasa noi hotare între democrație și dictatură.

Războiul din Ucraina a produs un șoc global masiv, în special asupra piețelor energetice și lanțurilor de comerț, declanșând întreruperi în aprovizionarea cu alimente și creșterea costului de trai. În decizia de a invada, Putin a mizat pe faptul că Uniunea Europeană va fi incapabilă să reacționeze datorită dependenței sale energetice și intereselor economice divergente ale statelor membre. Mai mult decât atât, fragmentarea politică internă, dar și structurile UE cu putere limitată în privința politicii externe a Uniunii, au pus la îndoială faptul că blocul se va mobiliza efectiv în răspuns la această invazie. După eșecul de a formula o abordare clară în relația cu Rusia în urma anexării Crimeii, calculul Kremlinului era ca UE este un actor regional slab, în timp ce principalul sau adversar occidental – SUA, va rămâne concentrat în mare parte asupra Chinei.

La un an de război, unitatea Europei persistă în ciuda tuturor provocărilor. Înainte de invazie, UE importa gaze naturale din Rusia în proporție de aproape 50%. În noiembrie 2022, proporția de gaze naturale din Rusia a scăzut la doar 12%, Uniunea concentrându-se pe diversificarea resurselor energetice, principalii importatori fiind Norvegia, SUA și Algeria. Aceeași strategie a fost adoptată și pentru petrol. Până la sfârșitul anului 2022, cei mai mari furnizori de petrol ai UE au deveni SUA, Norvegia și Kazahstan, ceea ce demonstrează că blocul a reușit să se adapteze crizei energetice și să diminueze semnificativ dependența de resursele rusești. Mai mult decât atât, UE a făcut pași semnificativi în tranziția spre energie regenerabilă. Conform raportului privind starea energetică a Uniunii, UE a reușit să genereze energie regenerabilă în proporție record de 25% în perioada mai - august 2022, Suedia fiind lider în această tranziție. Aceasta a reușit o aprovizionare în proporție de 68% din resurse regenerabile. Până în 2030, ponderea surselor regenerabile în mixul de electricitate în UE este proiectată să crească la 69%.

Acest rezultat a fost posibil datorită acțiunilor coordonate ale statelor membre precum creșterea aprovizionării stocurilor de gaze naturale la minim 80% sau lansarea unei platforme comune pentru a cumpăra gaze naturale la prețuri mai bune, folosind puterea colectivă de negociere cu furnizorii internaționali. Mai mult decât atât, Uniunea a adoptat un plafon maxim comun la prețul gazelor, astfel semnalizând pieței cât este dispusă să plătească, indiferent de fluctuațiile de pe piața globală. Aceste măsuri au avut ca scop micșorarea prețului, protecția împotriva speculațiilor și fluctuației prețurilor, cât și prevenirea competiției între statele membre în încercarea lor de a se aproviziona cu gaze naturale.

Războiul a contribuit puternic la presiunile inflaționiste acumulate în timpul redresării post-pandemice. În 2022 inflația în UE a crescut la o medie de 9,9%, cea mai înaltă rată fiind înregistrată în Ungaria - 25,8%, iar cea mai scăzută rată înregistrată în Luxemburg - 4.8%. Din componentele inflației, doua treimi au reprezentat inflația energetică și alimentară, reflectând creșterea prețului la gaze naturale dar și efectele blocării lanțurilor de comerț întrucât Ucraina este un exportator global de grâu și semințe oleaginoase. Războiul a creat deficit de produse precum făină, pâine, paste, ulei ș.a. Și această provocare însă, a fost gestionată de UE prin unitate și soluții coordonate. Pentru a diminua inflația, Banca Centrală

Europeană a majorat dobânda de referință la 3.5% pentru a crește costul împrumuturilor bancare și a încetini circulația banilor în economie. De asemenea, UE a decis să plafoneze veniturile producătorilor de energie electrică și să introducă o taxă de solidaritate pentru a permite statelor membre să colecteze fonduri din profiturile excedente ale sectorului energetic și să le redistribuie atât întreprinderilor mici și mijlocii cât și persoanelor vulnerabile care au nevoie de ajutor în plata facturilor.

Acțiunile Rusiei au transformat Uniunea Europeană dintr-un actor normativ și tehnocrat într-unul geopolitic și garant emergent de securitate în vecinătatea sa de est. Pe lângă cele 10 pachete de sancțiuni adoptate împotriva Rusiei - în strânsă colaborare cu SUA și alte țări democratice - care acoperă sectorul financiar, energetic, de apărare și tehnologie și vizează activele oligarhilor și altor persoane cheie, statele membre au crescut alocările bugetare pentru apărare și plănuiesc adoptarea unui mecanism comun de achiziționare a muniției pentru a crește capacitatea de achiziție în masă și export a muniției către Ucraina. Pe termen mediu, UE intenționează să contribuie la NATO prin finanțarea inovațiilor în cibernetică, spațiu și mobilitate militară. Astfel UE se transformă încet dar sigur dintr-un actor pasiv în interiorul NATO, într-unul dinamic și asertiv.

Războiul din Ucraina a transformat Europa mai profund decât orice alt eveniment de la sfârșitul Războiului Rece, creând oportunitatea de extindere a NATO dar și a blocului unitar prin acceptarea Moldovei, Ucrainei, Bosniei și Herțegovinei în calitate de țări candidate la UE. Mai mult decât atât, acest război a realiniat actorii politici în interiorul UE, indiferent de interesele urmărite. Tradițional, mișcările naționaliste de extremă dreapta consideră Bruxelles-ul drept cea mai mare amenințare la adresa suveranității statelor membre. Astăzi observăm că trendul se inversează. În țări precum Italia sau Olanda, aceste mișcări și-au schimbat retorica conștientizând că Uniunea de fapt contribuie la protecția suveranității de superputeri precum China sau Rusia. De cealaltă parte a spectrului politic, forțele liberale, pro-europene din UE își regândesc pozițiile cu privire la cheltuieli militare, naționalism și autosuficiență economică. La mod practic, susținerea pentru Ucraina în rândurile populației, este aceeași indiferent de afiliere politică, fie că vorbim despre susținătorii partidului liberal En Marche, simpatizanții partidului de dreapta din Polonia sau cei ai partidului Verde - tradițional pacifist - din Germania.

Regimul de la Moscova nu a înțeles niciodată că renunțarea benevolă la suveranitate către o instituție transnațională în scopul cooperării nu este o slăbiciune ci reprezintă putere. Prin toate dezbaterile între statele membre de până acum, fie că e vorba de nivelul adecvat al sancțiunilor, modalitatea corectă de a reduce dependența de resursele rusești, sau sprijinul militar necesar pentru apărarea Ucrainei fără a escalada războiul, Uniunea a făcut pași concreți de intensificare a integrării și cooperării interstatale. 70 de ani mai târziu, viziunea lui Schuman rămâne mai relevantă ca oricând – „Europa nu se va face dintr-o dată, nici printr-o construcție de ansamblu. Acesta va fi construită prin realizări concrete care vor crea solidaritate”.